

Programma « AGORA »

Eindverslag – deel «Synthese van het onderzoek»¹

ONDERZOEKSCONTRACT: [AG/LL/166](#)

ACRONIEM VAN HET PROJECT: **NACIP**

TITEL: NATIONAL ARCHAEOLOGY COLLECTIONS INVENTORY PROJECT

ONDERZOEKSPLOEG (met vermelding van onderzoeksinstellingen en eenheden):

COÖRDINATOR: BRITT CLAES (KMKG, NATIONALE ARCHEOLOGIE)

PROMOTOR(EN): ALEXANDRA DE POORTER (KMKG, NATIONALE ARCHEOLOGIE)

ONDERZOEKER(S): BRITT CLAES, VALERIE GHESQUIERE (KMKG, NATIONALE ARCHEOLOGIE)

DATUM: 30/06/2016

Deze synthese heeft tot doel de resultaten van het onderzoek op Internet weer te geven. Ze wordt door de coördinator van het netwerk aan de programma administrator, ter goedkeuring en in drie talen (Nederlands, Frans en Engels), voorgelegd.

---

¹ Zie art. 5.5.2 van het basiscontract.

Links naar de websites waar de werken van de onderzoeksploeg in het kader van het project worden vermeld

- Website KMKG: [KMKG-NACIP](#)
- Website KMKG, archeologen in de reserves: [KMKG-NACIP](#)
- Website BELSPO: [BELSPO-NACIP](#)
- Website Depotwijzer.be: [Depotwijzer-NACIP](#)
- Université catholique de Louvain, visite des étudiants 1e année de Bac ARKE : [UCL-NACIP](#)

Synthese

National Archaeology Collections Inventory Project AG/LL/166

Britt Claes
Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis
Brussel, juni 2016

Inleiding

NACIP is een onderzoeksproject gesubsidieerd door het Federaal Wetenschapsbeleid. Het project is van start gegaan in juli 2012 en eindigde in juni 2016. Het project werd gecoördineerd en gepromoot door de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (KMKG). De directe aanleiding van NACIP is een ministeriële audit uit 2009 die melding maakt van de verontrustende toestand van de museale collecties in de KMKG (http://www.ccrek.be/docs/Reports/2009/2009_21_Musea.pdf). Meerdere prioriteiten worden hierin geformuleerd waaronder het beheer van de collecties, het opmaken van een globale en uniforme inventaris en de renovatie van de zalen en depots om verdere degradatie van de voorwerpen tegen te komen.

De collectie Nationale Archeologie anno 2009

Voor de afdeling Nationale Archeologie is de toestand in 2009 alarmerend: een exhaustieve inventaris van deze zeer rijke collectie met archeologische voorwerpen uit België en de omliggende landen (hoofdzakelijk Zuid-Nederland en Noord-Frankrijk) ontbreekt en de verschillende opslagruimtes van de collectie bevinden zich in zeer slechte staat. De eerste inventaris van de collectie dateert uit het laatste kwart van de 19^e eeuw en omvat naast een korte beschrijving van de voorwerpen en hun herkomst geen informatie over de plaatsing van de voorwerpen. De geïnventariseerde stukken krijgen in deze periode wel een etiket opgeplakt. Het is pas vanaf de jaren 1960 dat een nieuw inventarisatiesysteem in voege treedt. Elk item wordt vanaf dan beschreven en soms ook geïllustreerd op een aparte fiche. Het systeem wordt na tien jaar al achterwege gelaten. Om de situatie te verhelpen zetten de conservatoren van de collectie in de jaren 1980 een nieuw systeem op door alle kistnummers op te lijsten en te klasseren per vindplaats. Zo kunnen de voorwerpen of ensembles op zijn minst gelokaliseerd worden in de depots. Maar ditmaal wordt er geen informatie genoteerd met betrekking tot de identificatie van de stukken en hun inventarisnummer. Het is pas sinds de jaren 1990 dat een gedigitaliseerde lijst met alle oude én nieuwe inventarisnummers van de collectie wordt bijgehouden. Maar ook hier is de beschrijving van de voorwerpen summier en wordt er niet verwezen naar hun lokalisatie in de depots. Afzonderlijke initiatieven van enkele conservatoren zorgen er in de periode nadien voor dat bepaalde delen van de collectie geleidelijk aan over een meer uitgebreide en digitale inventaris beschikken. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de collectie Merovingers die vanaf de jaren 1990 werd ondergebracht in aparte reserves.

Toch blijft een volledig overzicht en een uniform beheer van de collectie afwezig.

Het circuit 'Nationale Archeologie' bestaat vandaag uit drie tentoonstellingszalen die gewijd zijn aan de prehistorie, de Gallo-Romeinse periode en de Merovingers. De voorwerpen die niet tentoongesteld worden zijn opgeslagen in drie grote opslagruimtes die werden ingericht in de jaren 1940 op initiatief van de toenmalige conservator van de collectie. De houten ladenrekken zijn *anno* 2009 niet aangepast aan de inhoud van de collectie en de voorwerpen staan vaak kriskras door elkaar zonder enige logica qua periode, vindplaats en materie. In totaal gaat het om meer dan 2.000 houten kisten waarin meer dan 100.000 voorwerpen worden ondergebracht. De slechte staat van de ruimtes maakt het moeilijk om de voorwerpen op een efficiënte wijze te conserveren. Goede klimatologische omstandigheden zijn afwezig en stof en andere bronnen van pollutie kunnen niet worden voorkomen aangezien de voorwerpen niet afgedekt zijn. Een grote hoeveelheid stukken staat bovendien vrij op en rond de rekken waardoor ze op een onveilige manier bewaard worden en de circulatie in de reserves bemoeilijkt wordt. Vochtigheid en schimmelvorming hebben daarenboven reeds onherroepelijke schade aangebracht aan twee van de drie reserves.

De opslag in reserve 3 vóór de start van NACIP

Doelstellingen van NACIP

Van bij het begin van NACIP vormen de opmaak van een exhaustieve, gedigitaliseerde inventaris van de collectie en de reorganisatie/renovatie van de drie gemeenschappelijke opslagruimtes dé grote uitdaging. Het project bestaat uit vier werkpakketten die door de omvang van de taken gelijktijdig werden uitgevoerd:

1) Het leegmaken van de lokalen en de voorlopige opslag van de voorwerpen

Dit eerste werkpakket gaat gepaard met het in kaart van de bestaande opslag in de gemeenschappelijke reserves opdat zo weinig mogelijk cruciale informatie omtrent de mogelijke herkomst van de voorwerpen zou verloren gaan. De voorlopige opslag van de stukken gebeurt in tijdelijk hiervoor voorziene opslagruimtes. Elke beweging in én uit de ruimtes wordt zorgvuldig genoteerd opdat de stukken ten allen tijde kunnen gelokaliseerd worden.

2) Identificatie, inventarisatie en fotografie van de voorwerpen

De voorwerpen worden geïdentificeerd, geklasseerd volgens herkomst/materie, geïnventariseerd en vervolgens gefotografeerd. Voor de snelle inventarisatie van de stukken werd in het kader van het project een op maat gemaakte databank in Access ontwikkeld die is uitgewerkt rond vijf grote thema's: inventarisnummer(s); vindplaats; beschrijving; opslag (oude, voorlopige én nieuwe); bibliografische referentie. De databank is gebaseerd op de werking van Museum Plus, de centrale

databank van de KMKG, zodat de gegevens na verificatie gemakkelijk kunnen worden overgezet. De lay-out en de opmaak van de databank worden gedurende het project continu geëvalueerd en indien nodig aangepast. De verschillende rolmenu's zijn tweetalig opgesteld.

Collectiemedewerkers aan de slag tijdens de inventarisatie van de collectie

De identificatie, inventarisatie en fotografie van de stukken in de reserves wordt aangevuld met de tentoongestelde voorwerpen, de architecturale elementen verspreid over de verschillende ruimtes en de kleinere meer waardevolle voorwerpen die zich in metalen ladekasten (muntenkabinetten enz.) bevinden.

Aangezien een groot aantal personen (tijdelijke werknemers, vrijwilligers, stagiairs, jobstudenten) meewerken aan NACIP wordt een gestandaardiseerd werkprotocol opgemaakt opdat iedereen op dezelfde wijze te werk kan gaan.

3) Renovatie van de opslagruimtes

De renovatie van de lokalen wordt uitgevoerd door de technische ploeg van de KMKG, in samenwerking met de Regie der Gebouwen (eigenaar van de gebouwen).

Voor de keuze van het vereiste materiaal van opslag en herinrichting van de lokalen werden verschillende gelijkaardige archeologische depots (Agentschap Onroerend Erfgoed, *Musée royal de Mariemont*, Dienst Stadsarcheologie Gent, *British Museum*, Rijksmuseum van Oudheden) onderzocht en bezocht voor een vergelijkende studie inzake optimalisatie van depotruimtes en wijze van opslag.

4) Definitieve plaatsing van de collectie

Na renovatie van de lokalen wordt de volledige collectie Nationale Archeologie definitief teruggeplaatst in de nieuwe opslag. Om te beantwoorden aan een eenvoudige en logische opslag en om het beheer van de collectie te verbeteren worden de verschillende deelcollecties (prehistorie, Gallo-Romeinen, Middeleeuwen) van elkaar gescheiden en apart opgeslagen. Per lokaal zijn de kisten op de rekken alfabetisch gerangschikt per provincie en per gemeente. Het plaatsingsnummer van elk voorwerp wordt ingegeven in de databank en etiketten met vermelding van het definitieve plaatsingsnummer, de provincie en de (deel)gemeente worden aangebracht op de kisten.

Definitieve plaatsing van de kisten in reserve 2

Resultaten & aanbevelingen

De doelstellingen die voorop gesteld werden bij aanvang van NACIP konden worden behaald. En dit mede dankzij de hulp van vijf bijkomende collectiemedewerkers die in 2014 door het Federaal Wetenschapsbeleid ter beschikking werden gesteld.

Samenvatting van de behaalde resultaten:

- De opmaak van een exhaustieve, uniforme en gedigitaliseerde inventaris van de collectie Nationale Archeologie. De databank telt vandaag ca. 30.000 fiches voor een totaal van meer dan 135.000 voorwerpen.

Overzicht van het aantal aangemaakte fiches per deelcollectie:

Prehistorie	14209
Gallo-Romeins	6817
Merovingers*	6169
Late en postmiddeleeuwen	1493
Gemengd	354
Onbepaald	505
TOTAAL	29547

* Niet geïnventariseerd tijdens NACIP

- Een betere kennis van de collectie door de identificatie en de klassering van alle voorwerpen per periode en per vindplaats. Enkele ‘vergeten’ voorwerpen werden herontdekt en kunnen hierdoor opnieuw bestudeerd worden.
- De renovatie van de depots, conform de huidige conservatiecriteria om verdere degradatie van de voorwerpen te voorkomen.
- De herintegratie van de voorwerpen in de depots op een logische en correcte wijze. De voorwerpen van de collectie werden uit hun oude opslag verwijderd en opnieuw verpakt in meer dan 1.900 nieuwe aangepaste kisten.

De behaalde resultaten hebben ervoor gezorgd dat de collectie Nationale Archeologie zijn opdracht als onderdeel van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis opnieuw ten volle kan vervullen. Dit omhelst zowel het ter beschikking stellen van de collectie voor wetenschappelijk onderzoek van binnen- en buitenlandse onderzoekers als de valorisatie en de verspreiding van de resultaten van dat onderzoek door publicaties en educatieve activiteiten. Daarnaast is door de reorganisatie en de renovatie van de depots een regelmatige controle en een correct dagelijks beheer van de collecties opnieuw mogelijk

gemaakt. Collectiemedewerkers en onderzoekers hebben voortaan toegang tot een gedigitaliseerde inventaris van de collectie, wat het opzoekingswerk naar relevante stukken en/of ensembles vergemakkelijkt en het mogelijk maakt elke beweging in én uit de reserve zorgvuldig te registreren.

Aanbevelingen:

Een volgende cruciale stap in het inventarisatieproces van de collectie Nationale Archeologie is het uitvoeren van inventarisverificaties op alle geïnventariseerde voorwerpen, en dit conform de gestelde prioriteiten van de voogdijminister na de ministeriële audit gepubliceerd in 2009.

Daarnaast is het voor een verbetering van de wetenschappelijke, culturele en historische identiteit van deze unieke Belgische collectie ook van belang alle waardevolle wetenschappelijke documentatie (opgravingsverslagen, publicaties, archieven, etc.) opnieuw te koppelen aan de voorwerpen. Zo is er door de jaren heen een aanzienlijke hoeveelheid aan informatie verloren gegaan met betrekking tot de originele contexten van de voorwerpen als gevolg van een gebrekkig beheer van de collectie. Tevens zal per stuk een waardebepaling worden toegevoegd, zoals gestipuleerd in het ministerieel besluit van 15 juni 2007, waarin de KMKG de verplichting wordt opgelegd een inventaris op te stellen met een waardering van al hun activa.

Tot slot, moeten al de verzamelde gegevens geïntegreerd worden in de centrale databank van de KMKG opdat de gegevens online ter beschikking kunnen gesteld worden voor het grote publiek, en dit via de online museumcatalogus (www.carmentis.kmkg-mrah.be).

*

* *